

Civilinė byla Nr. e3K-3-315-421/2023
Teismo proceso Nr. 2-55-3-01397-2021-0
Procesinio sprendimo kategorija 2.6.10.5.2.17
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski (kolegijos pirmininkas), Donato Šerno (pranešėjas) ir Agnės Tikniūtės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. kovo 30 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ieškinius atsakovui S. Z. dėl žalos atlyginimo, trečiasis asmuo likviduojama dėl bankroto uždaroji akcinė bendrovė „Bendida“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių juridinio asmens vadovo civilinę atsakomybę, kai juridinio asmens kreditorius (mokesčių administratorius) pareiškia jam tiesioginį ieškinį dėl žalos, sukeltos juridiniam asmeniui nesumokėjus į valstybės biudžetą mokesčių, atlyginimo, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – ir Inspekcija) kreipėsi į teismą, prašydama priteisti iš atsakovo 36 387,91 Eur žalai atlyginti (šią sumą sudaro BUAB „Bendida“ paskirta 10 051,89 Eur bauda ir 26 336,02 Eur delspinigiai) ir 5 proc. metines procesines palūkanas. Šio ieškinio pagrindu Vilniaus apygardos teisme buvo išnagrinėta civilinė byla Nr. e2-1312-392/2022. Inspekcija kreipėsi į teismą, prašydama priteisti iš atsakovo 100 518,90 Eur žalai atlyginti (šią sumą sudaro BUAB „Bendida“ nesumokėtas pridėtinės vertės mokestis (toliau – ir PVM) ir 5 proc. metines procesines palūkanas. Šio ieškinio pagrindu Panevėžio apygardos teisme buvo išnagrinėta civilinė byla Nr. e2-178-589/2022.
3. Inspekcija nurodė, kad ji atliko BUAB „Bendida“ mokestinį patikrinimą, siekdama nustatyti, ar bendrovė tinkamai apskaičiavo, deklaravo ir sumokėjo PVM 2012 m. sausio 1 d. – 2013 m. birželio 30 d. laikotarpiu, ir surašė patikrinimo aktą, apskaičiuodama jame 2 318 699,78 Eur mokėtino PVM. 2015 m. gegužės 27 d. sprendimu Inspekcija patvirtino BUAB „Bendida“ mokėtiną PVM sumą, apskaičiavo jai 475 854,94 Eur delspinigių ir skyrė 231 869,97 Eur baudą.

Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. birželio 27 d. sprendimu patvirtino Inspekcijos sprendimo dalį, kuria patvirtintas patikrinimo akte apskaičiuotas 667 684,87 Eur PVM ir su juo susijusios sumos, ir panaikino sprendimo dalį dėl likusio PVM ir susijusių sumų. 2019 m. gegužės 29 d. sprendimu Inspekcija atleido BUAB „Bendida“ nuo pareigos sumokėti 160 981,91 Eur delspinigių. Kauno apygardos teismas 2020 m. balandžio 2 d. nutartimi UAB „Bendida“ išklėlė bankroto bylą. Inspekcija yra BUAB „Bendida“ kreditorė, jos reikalavimas bankroto byloje sudaro 597 229,99 Eur.

4. Inspekcija nurodė, kad atsakovas nuo 2013 m. vasario 5 d. iki 2018 m. gegužės 21 d. ėjo BUAB „Bendida“ vadovo pareigas ir turėjo užtikrinti, kad bendrovė nepažeistų teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Tačiau BUAB „Bendida“ nepagrįstai pritaikė 0 proc. PVM tarifą už 3 179 451,75 Eur sumą tiekdamas degalus Kipro įmonei „Geli Petroleum Ltd“. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2018 m. gruodžio 5 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-1347-575/2018 konstatavo, jog BUAB „Bendida“ turėjo žinoti, kad sudarydama sandorius su įmone „Geli Petroleum Ltd“ ji dalyvavo vykdant sukčiavimą ir kad šie sandoriai negali būti apmokestinti 0 proc. PVM. Tuo metu, kai atsakovas buvo BUAB „Bendida“ vadovu, bendrovė nedeklaravo 100 518,90 Eur PVM. BUAB „Bendida“ apskaičiuota 26 336,02 Eur delspinigių ir skirta 10 proc. bauda. Atsakovas yra atsakingas už 10 051,89 Eur baudą, apskaičiuotą atsižvelgiant į jo vadovavimo laikotarpį apskaičiuotą PVM.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2022 m. spalio 25 d. sprendimu patenkino ieškinį ir priteisė iš atsakovo 36 387,91 Eur žalai atlyginti bei 5 proc. metines procesines palūkanas.
6. Teismas nustatė, kad atsakovas nuo 2013 m. vasario 5 d. iki 2018 m. gegužės 21 d. ėjo BUAB „Bendida“ vadovo pareigas ir buvo atsakingas už jos veiklos organizavimą. Inspekcija nustatė, kad BUAB „Bendida“ PVM sąskaitomis faktūromis įformino dyzelino tiekimą Kipro įmonei „Geli Petroleum Ltd“ už 3 179 451,75 Eur. Šie sandoriai buvo apmokestinti 0 proc. PVM tarifu pagal Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 49 straipsnio 1 dalį. Inspekcija konstatavo, kad BUAB „Bendida“ nepagrįstai pritaikė 0 proc. tarifą, nes ji nepateikė pakankamų įrodymų, kad prekės buvo patiektos būtent sąskaitose nurodytiems pirkėjams ir jie neįgijo teisės disponuoti prekėmis kaip savo. BUAB „Bendida“ neįrodė, kad elgėsi sąžiningai ir ėmėsi visų reikalingų priemonių tam, kad įsitikintų, jog nedalyvauja PVM sukčiavime. Minėti sandoriai turėjo būti apmokestinti taikant standartinį 21 proc. PVM tarifą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. eA-1347-575/2018 padarė išvadą, kad BUAB „Bendida“ turėjo žinoti, jog sudarydama minėtus sandorius ji dalyvavo vykdant sukčiavimą ir nesiėmė elementarių priemonių tam, kad to išvengtų. Įvertinęs nurodytas aplinkybes, teismas konstatavo, kad ir atsakovui turėjo būti žinoma, jog jo vadovaujama bendrovė dalyvauja vykdant sukčiavimą ir kad tiekimai įmonei „Geli Petroleum Ltd“ negali būti apmokestinti 0 proc. PVM. Teismas padarė išvadą, kad atsakovas pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.87 straipsnyje nustatytas pareigas veikti sąžiningai ir protingai bei imperatyvias mokestinių įstatymų nuostatas, jo veiksmai yra neteisėti ir sudaro pagrindą taikyti civilinę atsakomybę.
7. Teismas nurodė, kad atsakovas yra kaltas dėl pirmiau nurodytų veiksmų, nulėmusių žalos atsiradimą. Tuo metu, kai atsakovas vadovavo BUAB „Bendida“, ji nedeklaravo 100 518,90 Eur PVM ir jai buvo apskaičiuoti 26 336,02 Eur delspinigių. Bendrovei skirta 10 proc. PVM bauda; atsakovas yra atsakingas už 10 051,89 Eur baudos dalį, apskaičiuotą atsižvelgiant į jo vadovavimo laikotarpį apskaičiuotą PVM, nuo kurio skaičiuojamas baudos dydis. Jei atsakovas užtikrintų, kad BUAB „Bendida“ tinkamai deklaruotų ir sumokėtų PVM, jai nekiltų pareiga mokėti delspinigius ir baudą. Iš BUAB „Bendida“ finansinės atskaitomybės dokumentų matyti, kad ginčui aktualiu laikotarpiu ji buvo pajėgi sumokėti PVM. Ją sumokėjus, nesusidarytų skolos kreditoriams, todėl yra tikėtina, kad BUAB „Bendida“ nebankrutuotų. 26 336,02 Eur delspinigiai

- ir 10 051,89 Eur bauda – tai BUAB „Bendida“ kilusi žala, už kurią yra atsakingas atsakovas. Žalą ir atsakovo neteisėtus veiksmus sieja priežastinis ryšys.
8. Panevėžio apygardos teismas 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimu patenkino ieškinį ir priteisė ieškovei iš atsakovo 100 518,90 Eur žalai atlyginti bei 5 proc. metines procesines palūkanas.
 9. Teismas nurodė, kad ieškovės reikalaujamą atlyginti žalą sudaro atsakovo vadovavimo laikotarpiu (2013 m. gruodžio 1 d. – 2013 m. vasario 28 d. ir 2013 m. kovo 1 d. – 2013 m. kovo 31 d. mokestiniais laikotarpiais) apskaičiuotas ir nesumokėtas PVM. Apmokestinamuoju laikotarpiu BUAB „Bendida“ turėjo pakankamai lėšų sumokėti PVM. Atsižvelgdamas į tai, kad atsakovas, kaip BUAB „Bendida“ vadovas, buvo atsakingas už tinkamą buhalterinės apskaitos vedimą, mokesčių sumokėjimą ir jų deklaravimą, tačiau bendrovė nepagrįstai taikė 0 proc. PVM tarifą, teismas laikė Inspekcijos reikalaujamą priteisti žalą (atsakovo vadovavimo laikotarpiu nesumokėtą PVM) tiesiogiai konkrečiai kreditori (Inspekcijai) padaryta žala ir vertino, kad Inspekcija turi teisę reikšti tiesioginį ieškinį atsakovui.
 10. Teismas nesutiko su atsakovo argumentais, kad jis buvo rūpestingas vadovas. Teismas vadovavosi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartyje nustatytomis aplinkybėmis, jog BUAB „Bendida“ ignoravo akivaizdžius mokestinio sukčiavimo požymius ir nesiėmė jokių priemonių siekdama įsitikinti, kad tiekimo operacijos nelėmė sukčiavimo mokesčių srityje. Atsakovas, kaip vadovas, turėjo pareigą žinoti, kada gali būti taikomas 0 proc. PVM tarifas. Nors atsakovas teigia, kad jam pradėjus eiti vadovo pareigas sutartys su įmone „Geli Petroleum Ltd“ jau buvo sudarytos ir jis negalėjo jų nutraukti, be to, jis atliko visus tokioje situacijoje reikalingus veiksmus, teismas nurodė, kad jis privalėjo įvertinti, ar egzistuoja visos sąlygos tam, kad būtų taikomas 0 proc. PVM, t. y. jis turėjo įsitikinti, kad prekės buvo patiektos įmonei „Geli Petroleum Ltd“, kad ji buvo registruota PVM mokėtoja kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, kad prekės buvo tinkamai išgabentos iš Lietuvos Respublikos teritorijos, kad teisė disponuoti prekėmis buvo perduota įmonei „Geli Petroleum Ltd“. Atsakovas, būdamas BUAB „Bendida“ vadovas, neužtikrino, kad bendrovė pateiktų teisingus duomenis deklaruodama PVM, nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus bendrovei vykdant sandorius, todėl Inspekcijai buvo padaryta žala, o BUAB „Bendida“ apskaičiuota PVM nepriemoka. Atsakovo neteisėti veiksmai pasireiškė tuo, kad jis netinkamai vykdė Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 40 straipsnyje nustatytas pareigas, pažeidė Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 49 straipsnio 1 dalies ir 56 straipsnio 1 dalies nuostatas. Atsakovo veiksmus ir žalą sieja priežastinis ryšys, o jo kaltė yra preziumuojama.
 11. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko 2023 m. vasario 28 d. nutartimi civilinės bylos, iškeltos pagal apeliacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 25 d. sprendimo ir Panevėžio apygardos teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimo, sujungtos.
 12. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo apeliacinius skundus, 2023 m. kovo 30 d. sprendimu paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 25 d. sprendimą; panaikino Panevėžio apygardos teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimą ir dėl šios bylos dalies priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė.
 13. Teisėjų kolegija, įvertinusi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gruodžio 5 d. nutartyje nustatytas aplinkybes, padarė išvadą, jog atsakovui turėjo būti žinoma, kad jo vadovaujama bendrovė dalyvauja vykdant sukčiavimą ir kad jos vykdyti tiekimai įmonei „Geli Petroleum Ltd“ negali būti apmokestinti taikant 0 proc. PVM tarifą. Atsižvelgdama į tai, kad juridinio asmens vadovas yra atsakingas už tinkamą jo veiklos organizavimą ir teisės aktuose nustatytų įpareigojimų vykdymą ir privalo imtis visų įmanomų priemonių tam, kad jo vadovaujama bendrovė veiktų teisėtai, teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismų išvada, jog atsakovas pažeidė CK 2.87 straipsnyje nustatytas pareigas. Atsakovas neužtikrino, kad BUAB „Bendida“ laiku ir tinkamai deklaruotų PVM, nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus sudarydamas bendrovės vardu sandorius ir tokie jo veiksmai sukėlė žalą valstybės biudžetui ir BUAB „Bendida“.

14. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje yra išaiškinta, jog pareiga vykdyti mokestinę prievolę savo esme reiškia pareigą įvykdyti prievolę natūra, o ne atlyginti žalą, todėl ji negali būti sutapatinama su civiline atsakomybe; bylose, kuriose sprendžiamas klausimas dėl bendrovės vadovų civilinės atsakomybės pagal neįvykdytą bendrovės mokestinę prievolę, iš vadovų priteisiama žala paprastai sudaro juridiniam asmeniui pagal Mokesčių administravimo įstatymą priskaičiuoti delspinigiai ir paskirtos baudos už ne laiku sumokėtus mokesčius, o nesumokėtų mokesčių suma lieka juridinio asmens prievolė. Teisėjų kolegija konstatavo, kad Panevėžio apygardos teismas nepagrįstai pripažino, jog atsakovui kyla pareiga atlyginti žalą, atsiradusią BUAB „Bendida“ nesumokėjus į biudžetą 100 518,90 Eur PVM, kadangi tai yra juridinio asmens prievolė, kylanti pagal įstatymą, ši prievolė atsirado ne kaip atsakovo neteisėtų veiksmų rezultatas. Tačiau teisėjų kolegija sutiko su Vilniaus apygardos teismo sprendime padaryta išvada, kad atsakovas turi pareigą atlyginti žalą, kurią sudaro 26 336,02 Eur delspinigiai ir 10 051,89 Eur bauda už laiku nesumokėtą PVM, kadangi jis, kaip BUAB „Bendida“ vadovas, neužtikrino, kad bendrovė laiku ir tinkamai deklaruotų ir sumokėtų PVM.
15. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsakovas apeliaciniuose skunduose kelia klausimą dėl 2006 m. lapkričio 28 d. Europos Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (toliau – Direktyva) 205 ir 273 straipsnių, nustatančių galimybę perkelti PVM prievolę kitam asmeniui nei mokesčio mokėtojas, išaiškinimo ir prašo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT) su prašymu pateikti prejudicinį sprendimą. Tačiau teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad atsakovui nekilo pareiga atlyginti žalą, kurią sudaro nesumokėtas PVM, nusprendė, jog šis prašymas neteko teisinės reikšmės, ir jo netenkino.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

16. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 30 d. sprendimo dalį, kuria panaikintas Panevėžio apygardos teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimas ir priimtas naujas sprendimas – ieškinys atmestas, ir dėl šios bylos dalies priimti naują sprendimą – netenkinti apeliacinio skundo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 16.1. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais dėl juridinio asmens vadovo atsakomybės, pateiktais bylose, kurių esminės faktinės aplinkybės neatitinka šioje byloje susiklosčiusių aplinkybių, todėl priėmė neteisėtą sprendimą. Teismas vadovavosi teismų praktika, suformuota bylose, kuriose juridinio asmens vadovo neteisėti veiksmai pasireiškė tuo, kad jis pažeidė CK 6.930¹ straipsnyje nustatytą atsiskaitymų eiliškumą, ir kuriose buvo sprendžiama dėl žalos atlyginimo juridiniam asmeniui. Tačiau atsakovo neteisėti veiksmai pasireiškė imperatyvių mokesčių įstatymų normų pažeidimu jam neužtikrinus, kad BUAB „Bendida“ tinkamai ir laiku deklaruotų mokeskstines prievoles ir jas sumokėtų.
- 16.2. Nagrinėjamoje byloje yra aktualūs kasacinio teismo išaiškinimai, pateikti 2021 m. spalio 6 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-943/2021, tačiau apeliacinės instancijos teismas jais nesirėmė. Minėtoje byloje buvo sprendžiama dėl civilinės atsakomybės juridinio asmens vadovui taikymo pagal specifinio kreditoriaus – mokesčių administratorės – ieškinį dėl žalos atlyginimo, o joje susiklosčiusios esminės aplinkybės sutapo su šioje byloje susiklosčiusiomis aplinkybėmis: mokesčių administratorė pareiškė tiesioginį ieškinį juridinio asmens vadovui dėl žalos atlyginimo; jo neteisėti veiksmai pasireiškė netinkamu Mokesčių administravimo įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje nustatytų pareigų vykdymu neteisingai deklaruojant mokesčius ir jų nesumokant; mokesčių nedeklaravimas buvo nustatytas atlikus mokesčių patikrinimą; nebuvo sumokėtas PVM; juridinis asmuo buvo pajėgus sumokėti PVM, jei šis būtų buvęs deklaruotas. Kasacinis teismas minėtoje byloje išaiškino, kad patikrinimo metu apskaičiuotas ir nesumokėtas mokesstis, kuris būtų sumokėtas, jei jis būtų deklaruotas nustatytais terminais, yra žala.

- 16.3. Apeliacinės instancijos teismas rėmėsi išaiškinimu, kad žala yra pripažįstami dėl nesumokėtų mokesčių apskaičiuoti delspinigiai ir paskirta bauda, tačiau šis išaiškinimas galioja BUAB „Bendida“, o ne ieškovės atžvilgiu. Klausimas dėl BUAB „Bendida“ patirtos žalos (delspinigių ir baudos) atlyginimo yra išspręstas Vilniaus apygardos teismo 2022 m. spalio 25 d. sprendimu. Apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą paliko nepakeistą.
- 16.4. Pagal kasacinio teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-943/2021 pateiktus išaiškinimus, laikotarpiu, kai atsakovas ėjo BUAB „Bendida“ vadovo pareigas, nesumokėtas PVM yra laikomas Inspekcijos patirta žala, kadangi 100 518,90 Eur PVM nebuvo gauta tik dėl atsakovo neteisėtų veiksmų. Atsakovas neužtikrino, kad BUAB „Bendida“ laiku ir tinkamai deklaruotų PVM, nebuvo pakankamai rūpestingas sudarydamas jos vardu sandorius ir pažeidė Mokesčių administravimo įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje nustatytas pareigas. Jeigu mokesčiai būtų buvę laiku ir tinkamai deklaruoti, jie būtų buvę sumokėti, nes BUAB „Bendida“ turėjo finansines galimybes vykdyti mokestines prievoles, taigi, egzistuoja žala ir neteisėtus veiksmus siejantis priežastinis ryšys. Atsakovo kaltė preziumuojama ir ši prezumpcija nebuvo paneigta. Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas, kad neįvykdytos mokestinės prievolės suma nėra žala ir negali būti priteisiama iš atsakovo, nukrypo nuo aktualios kasacinio teismo praktikos, pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 4 straipsnį, neteislingai taikė CK 6.249 straipsnį.
17. Trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, atsiliepime į kasacinį skundą sutiko su ieškovės išdėstytais argumentais ir prašė patenkinti kasacinį skundą. Trečiasis asmuo pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas vadovavosi šioje byloje neaktualia teismo praktika ir nepagrįstai nesirėmė šiuo atveju precedento galią turinčioje kasacinio teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-943/2021, pateiktais išaiškinimais.
18. Atsakovas atsiliepime į kasacinį skundą prašo jo netenkinti ir kreiptis į ESTT su prašymu pateikti prejudicinį sprendimą jo nurodytais klausimais. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 18.1. PVM nebuvo sumokėtas dėl to, kad BUAB „Bendida“ tapo nemoki. Inspekcija ir teismai nenustatė jokių BUAB „Bendida“ ar atsakovo neteisėtų veiksmų, kurie galėtų būti laikomi PVM nesumokėjimo ar bendrovės nemokumo priežastimi. Atsakovas nėra kaltas dėl to, kad BUAB „Bendida“ buvo papildomai apskaičiuotas PVM, kuris yra neišvengiama tiekimo sandorių sudarymo pasekmė; PVM apskaičiavimas vykdant teisėtą sandorį nėra neteisėtas veiksmas, o apskaičiuotas PVM nėra žala. Esminė vadovo atsakomybės už bendrovės nesumokėtus mokesčius sąlyga – mokesčiai turi būti nesumokėti dėl vadovo neteisėtų veiksmų; bendrovės nemokumas (negalėjimas sumokėti PVM) turi būti atsiradęs arba susijęs su tokiais vadovo veiksmais. Kauno apygardos teismas, 2022 m. lapkričio 24 d. nutartyje sprenddamas klausimą dėl BUAB „Bendida“ bankroto pripažinimo tyčiniu, konstatavo, kad bendrovė buvo moki ir galėjo atsiskaityti su Inspekcija po to, kai buvo baigtas jos mokestinis patikrinimas ir buvo inicijuotas ginčas dėl papildomai apskaičiuotų mokesčių, o PVM nepriemoka tuo metu neturėjo jokios įtakos bendrovės mokumui. Teismas konstatavo, kad bendrovės nemokumą lėmė ne tyčinės priežastys, akcininkų ar vadovų veiksmai. Aplinkybių, kad BUAB „Bendida“ 2013 m. kovo ir balandžio mėn. netinkamai deklaravo PVM ir kad ji negali sumokėti PVM, nesieja priežastinis ryšys. PVM nesumokėtas dėl bendrovės nemokumo, o atsakovo veiksmai neturėjo jam įtakos, todėl jam negali būti taikoma civilinė atsakomybė už juridinio asmens neįvykdytas mokestines prievoles.
- 18.2. Inspekcija, kaip mokesčių administratorė, turi pareigą imtis veiksmų tam, kad mokestinės prievolės būtų tinkamai įvykdytos (išieškotos). Pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką ir Mokesčių administravimo įstatymo nuostatas, Inspekcija turi teisę ir pareigą taikyti mokesčių prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones, kai patikrinimo metu nustatoma mokesčių įstatymų pažeidimų ir yra pagrįsta

rizika, kad mokesčių mokėtojas jam priklausantį turtą gali paslėpti, parduoti ar kitokiu būdu jo netekti ir dėl to gali būti apsunktas ar neįmanomas išieškojimas. Inspekcija pritaikė BUAB „Bendida“ mokesčių prievolių užtikrinimo priemones tik 2015 m. gegužės 15 d., nors pagal įstatymą galėjo taikyti turto areštą nuo 2013 m. lapkričio 22 d. 2015 m. liepos 15 d. Inspekcija panaikino taikytas priemones, tokį sprendimą motyvuodama gera BUAB „Bendida“ finansine būkle ir maža nemokumo rizika, ir iki pat 2017 m. lapkričio 27 d. jų netaikė. Inspekcija turėjo prieigą prie BUAB „Bendida“ mokesčių deklaracijų ir finansinės atskaitomybės duomenų, tačiau nesiėmė jokių veiksmų, kad užtikrintų mokesčių prievolių vykdymą. Taigi, Inspekcija veikė aplaidžiai ir jos veiksmai kvalifikuotini kaip didelis neatsargumas CK 6.282 straipsnio 1 dalies prasme. Inspekcija savo neteisėtais veiksmais (aplaidžiu pareigų vykdymu) padėjo kilti žalai – jeigu ji būtų taikiusi mokesčių prievolių užtikrinimo priemones, PVM nepriemoka būtų buvusi išieškota. Inspekcija siūlė BUAB „Bendida“ inicijuoti susitarimo dėl mokesčių ir susijusių sumų dydžio nustatymo procedūrą pagal Mokesčių administravimo įstatymo 70 straipsnio 1 dalį. Tai rodo, kad net ir baigusi mokesčių patikrinimą ji nebuvo tikra, ar BUAB „Bendida“ veiksmai sudarys pakankamą pagrindą apskaičiuoti papildomą PVM.

- 18.3. Inspekcijos reikalavimas perkelti PVM prievolę bendrovės vadovui nėra suderinamas su Europos Sąjungos teisės nuostatomis ir ESTT praktika. Direktyvoje yra įtvirtinti pagrindiniai principai ir atvejai, kai valstybės narės gali nustatyti, kad asmeniui gali tekti prievolę solidariai sumokėti PVM. Tačiau Direktyvoje nėra nustatyta galimybė perkelti prievolę mokėti PVM juridinio asmens vadovui. Nors Direktyvos 205 straipsnyje ir leidžiama valstybėms narėms išplėsti solidarinių skolininkų ratą, tačiau tai yra galima tik su sąlyga, kad yra laikomasi Direktyvoje nustatytų principų ir valstybės narės yra aiškiai nustačiusios solidariosios atsakomybės taikymo sąlygas ir tvarką. Lietuva nėra pasinaudojusi Direktyvoje nustatyta galimybe teisės aktuose nustatyti solidarią vadovų atsakomybę už juridinio asmens PVM prievolę. Inspekcijos veiksmai, kuriais siekiama perkelti juridinio asmens PVM prievolę fiziniam asmeniui (vadovui), nėra leidžiami Direktyvos ir jai prieštarauja, todėl ieškovės reikalavimas atmestinas. Nėra teisinio pagrindo reikšti atsakovui solidarųjį reikalavimą sumokėti PVM, kai Lietuva nėra priėmusi reikalingų teisės aktų ir nėra nustačiusi tokios atsakomybės taikymo sąlygų.
- 18.4. ESTT 2022 m. spalio 13 d. sprendime nustatė pagrindines sąlygas ir principus, kuriais vadovaujantis iš įmonės vadovų galėtų būti priteisiamos juridinio asmens nesumokėtos PVM sumos, pabrėždamas, kad solidarioji vadovo atsakomybė negali kilti be kaltės. Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad atsakovui taikoma atsakomybė už nesumokėtą PVM remiantis bendrąja kaltės prezumpcija, t. y. faktiškai be kaltės, o tai laikytina esminiu Direktyvos ir proporcingumo principo pažeidimu. Teismas pritaikė atsakovui solidariąją atsakomybę nepagrindęs nė vienos iš solidariosios vadovo atsakomybės už bendrovės PVM prievolę sąlygų, nustatytų ESTT sprendime. Byloje nėra įrodyta atsakovo kaltė, jo konkretūs neteisėti veiksmai, nulėmę bendrovės negalėjimą sumokėti PVM, vadovo veiksmus ir atsiradusius padarinius siejantis ryšys. Bandytas perkelti atsakovui pareigą sumokėti BUAB „Bendida“ mokėtiną PVM, grindžiant tokį reikalavimą atsakovo veiksmais, dėl kurių bendrovei atsirado PVM prievolė, ir bendrąja bendrovės vadovo kaltės prezumpcija, lemtų itin šiurkštų materialiosios teisės normų (Direktyvos 273 straipsnio ir proporcingumo principo) pažeidimą. Siekdamas užtikrinti tinkamą Europos Sąjungos teisės taikymą ir aiškinimą, bylą nagrinėjantis teismas turėtų kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės, kreditoriui (mokesčių administratoriui) pareiškus jam tiesioginį ieškinį atlyginti žalą, atsiradusią bendrovei nesumokėjus mokesčių

19. Juridiniai asmenys, būdami savarankiški civilinės teisės subjektai, įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus (CK 2.81 straipsnio 1 dalis). Kiekvienas juridinis asmuo turi turėti vienasmenį ar kolegialų valdymo organą ir dalyvių susirinkimą, jeigu steigimo dokumentuose ir juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nėra nustatyta kitokia organų struktūra (CK 2.82 straipsnio 2 dalis). Vienasmenis bendrovės valdymo organas – bendrovės vadovas – organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą, priima į darbą ir atleidžia darbuotojus, sudaro ir nutraukia su jais darbo sutartis, skatina juos ir skiria nuobaudas (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 1 ir 8 dalys). Bendrovės vadovas veikia bendrovės vardu ir turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius, išskyrus atvejus, kai bendrovės įstatuose nustatytas kiekybinis atstovavimas bendrovei (Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 10 dalis). Bendrovės vadovas atsako už bendrovės veiklos organizavimą ir jos tikslų įgyvendinimą, Akcinių bendrovių įstatyme, kituose įstatymuose ir teisės aktuose, taip pat bendrovės įstatuose ir bendrovės vadovo pareiginiuose nuostatuose nustatytų pareigų vykdymą (Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 12 dalies 1 ir 18 punktai).
20. Vykdydamas savo funkcijas, juridinio asmens vadovas turi ne tik užtikrinti, kad jo valdomas juridinis asmuo tinkamai vykdytų kasdienes funkcijas ir laikytųsi teisės aktuose jo veiklai keliamų reikalavimų, tačiau, kaip ir kiti juridinio asmens valdymo organų nariai, taip pat turi vykdyti CK 2.87 straipsnyje nustatytas fiduciarines pareigas: jis turi veikti sąžiningai ir protingai juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu, būti lojalus juridiniam asmeniui ir laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams, nepainioti juridinio asmens turto su savo turtu ir nenaudoti jo ar informacijos, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvių sutikimo ir kt. Juridinio asmens vadovo pareiga vykdyti nurodytus reikalavimus yra grindžiama tuo, kad juridinį asmenį ir jo vadovą sieja pasitikėjimu pagrįsti (fiduciariniai) santykiai, todėl juridinio asmens vadovas privalo *ex officio* (pagal pareigas) veikti išimtinai bendrovės interesais (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-444/2009).
21. Juridinio asmens vadovo pareiga tinkamai ir rūpestingai vykdyti savo funkcijas yra ne kartą pabrėžta ir kasacinio teismo praktikoje. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl įmonės vadovo rūpestingumo pareigos turinio, yra išaiškinęs, kad vadovo rūpestingumo pareiga, visų pirma, nustato teisėto elgesio reikalavimą, kad paties vadovo elgesys nepažeistų imperatyviųjų teisės normų, be to, vadovas privalo prižiūrėti, kad ir įmonės veikla būtų teisėta; vadovas privalo daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-54-701/2017, 15 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad bendrovės valdymo organų (vienasmenio ir kolegialaus) nariai, būdami atsakingi už įmonės komercinės veiklos organizavimą, prieš priimdami konkretų sprendimą dėl bendrovės veiklos, turi atidžiai įvertinti visas reikšmingas tokiam sprendimui aplinkybes, apsvarstyti ne tik priimamo sprendimo naudą bendrovei, bet ir šio sprendimo teisėtumą, riziką, galimus padarinius ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-307-421/2021, 63 punktas).
22. Tuo atveju, jeigu juridinio asmens vadovas nevykdo ar netinkamai vykdo jam nustatytas pareigas, jam gali kilti pareiga atlyginti žalą. Vadovo civilinę atsakomybę lemia tiek jam imperatyviai teisės aktuose nustatytų pareigų pažeidimas, tiek fiduciarinių pareigų įmonei pažeidimas (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2011). Tačiau siekiant taikyti juridinio asmens vadovui civilinę atsakomybę vien nurodytų pareigų pažeidimo

- fakto nepakanka – tokiu atveju yra būtina nustatyti visas įstatyme nustatytas civilinės atsakomybės taikymo sąlygas (CK 6.246–6.249 straipsniai). Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad tokio pobūdžio bylose ieškovas privalo įrodyti neteisėtus atsakovo veiksmus, padarytos žalos faktą, taip pat neteisėtų veiksmų ir žalos priežastinį ryšį. Nustačius, kad atsakovas atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos (nuostolių) atsiradimą, jo kaltė preziumuojama (CK 6.248 straipsnio 1 dalis), todėl ieškovas neprivalo įrodyti, kad bendrovės vadovas kaltas. Atsakovas, t. y. bendrovės vadovas, siekdamas išvengti civilinės atsakomybės ir remdamasis kaltės nebuvimu, turėtų paneigti šią prezumpciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-421/2022, 29 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
23. Atsižvelgiant į subjektą, kuriam padaryta žalos, juridinio asmens vadovo civilinė atsakomybė yra galima tiek pačiai įmonei, tiek ir jos kreditoriams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-19/2012). Tais atvejais, kai bendrovės vadovas ar dalyvis padaro žalą pačiai bendrovei, pvz., vadovas pažeidžia fiduciarines pareigas ir dėl to bendrovė patiria nuostolių, bendrovės kreditoriams padaryta žala laikoma išvestine iš bendrovės patirtos žalos, nes ji pasireiškia tuo, kad dėl išaugusių bendrovės skolų ar sumažėjusio turto atitinkamai sumažėja kreditorių galimybė gauti didesnę savo reikalavimo patenkinimo dalį. Tokiais atvejais visų kreditorių teisės ginamos įmonių bankroto teisinius santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyta tvarka, taip pat ir kreditoriui reiškiant netiesioginį ieškinį bankrutuojančios įmonės vardu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-232-701/2020, 30 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad bendrovės vadovo ir kreditorių nesieja tiesioginiai prievoliniai santykiai, o vadovo fiduciarinės pareigos priimant su bendrovės veikla susijusius sprendimus atsižvelgti ir į kreditorių interesus atsiranda tik pablogėjus įmonės finansinei būklei, vadovo atsakomybė kreditoriams atsiranda tik tuo atveju, kai bendrovė nėra pajėgi pati patenkinti kreditoriaus reikalavimų, taigi, ji yra subsidiaraus pobūdžio (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012).
24. Be pirmiau nurodytų juridinio asmens vadovo civilinės atsakomybės taikymo atvejų, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra pripažįstama ir bendrovės kreditoriaus teisė pareikšti tiesioginį ieškinį dėl žalos atlyginimo bendrovės vadovams ir (ar) dalyviams, tačiau ši galimybė yra ribota ir taikoma itin siaurai. Pagal kasacinio teismo praktikoje pateiktus išaiškinimus, kreditorius gali reikšti tiesioginį ieškinį bendrovės vadovams ir (ar) dalyviams dviem atvejais: 1) tuo atveju, kai šie subjektai padaro tiesioginę žalą kreditoriui (CK 6.263 straipsnio pagrindu), jų neteisėti veiksmai nukreipti į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą, veiksmų neteisėtumas pasireiškia specifiskai, tik konkretaus kreditoriaus atžvilgiu, ir jei toks neteisėtumas atitinka bendrąjį deliktinei atsakomybei taikomą neteisėtumo kriterijų; 2) kai bankrotas pripažįstamas tyčiniu ir nustatoma, kad šie subjektai kalti dėl tyčinio bankroto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-232-701/2020, 29 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
25. Aiškinant šios nutarties 24 punkte nurodytą pirmąjį tiesioginio kreditoriaus ieškinio pareiškimo pagrindą, kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad kreditorius gali pareikšti tiesioginį ieškinį bendrovės vadovams ir dalyviams tik tokiu atveju, jeigu šie subjektai padarė tiesioginę žalą konkrečiam kreditoriui, o ne išvestinę žalą kreditoriams kaip interesų grupei dėl netinkamo valdymo ar dėl to, kad laiku neiškelė bankroto bylos. Taigi, specifinis tiesioginio kreditoriaus ieškinio pagrindas yra individuali jam padaryta žala, kurią sudaro bankroto byloje neišieškotas finansinis reikalavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-118-1075/2020, 31 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Kasacinis teismas išaiškino, kad juridinio asmens vadovo civilinė atsakomybė bendrovės kreditoriams, grindžiama bendraisiais deliktinės atsakomybės pagrindais, yra išimtis iš bendrųjų kreditoriaus teisių gynimo taisyklių, todėl ji negali būti aiškinama plačiai; ji gali kilti tik nustačius, kad: 1) bendrovės vadovas atliko neteisėtus veiksmus, nukreiptus į konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą (kreditoriaus klaidinimą, apgaulingos informacijos teikimą bendrovei sudarant sutartį

- su konkrečiu kreditoriumi ar kitus į konkretų kreditorių nukreiptus nesąžiningus veiksmus); 2) būtent dėl tų veiksmų kreditoriui atsirado žala (tokia žala nelaikomas bendro bendrovės nemokumo sukėlimas ar mokumo sumažėjimas, kuris vienodai paveikia tiek konkretų kreditorių, tiek kitus bendrovės kreditorius); 3) bendrovė pati negali patenkinti kreditoriaus reikalavimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-261-378/2023, 37 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Tuo atveju, jeigu kreditorius pareiškia tiesioginį ieškinį, tačiau neįrodo specifinio jo pagrindo, tai yra pagrindas ieškinį atmesti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2023, 24 punktą).
26. Nagrinėjamu atveju ieškovė – Inspekcija – pareiškė atsakovui, kaip buvusiam juridinio asmens vadovui, dvejopo pobūdžio reikalavimus dėl žalos atlyginimo: 1) netiesioginį ieškinį BUAB „Bendida“ vardu, prašydama priteisti iš atsakovo BUAB „Bendida“ patirtą žalą, kurią sudaro PVM bauda ir delspinigiai, pritaikyti bendrovei laiku nedeklaravus ir nesumokėjus į biudžetą PVM; 2) tiesioginį ieškinį ir jame kaip prašomą atlyginti žalą įvardijo atsakovo vadovavimo laikotarpiu BUAB „Bendida“ nesumokėtus mokesčius (PVM), nurodydama, kad atsakovo ir jo vadovaujamos bendrovės veiksmai, atlikti siekiant išvengti prievolės mokėti PVM, yra nukreipti būtent į konkrečios kreditorės, t. y. mokesčių administratorės (ieškovės), teisių pažeidimą. Pirmosios instancijos teismai, įvertinę ieškovės pareikštus reikalavimus, patenkino tiek netiesioginį, tiek ir tiesioginį ieškinį, tačiau apeliacinės instancijos teismas dėl ieškovės pareikšto tiesioginio ieškinio priėmė priešingą nei pirmosios instancijos teismas sprendimą – panaikinęs pirmosios instancijos teismo sprendimą, apeliacinės instancijos teismas šį ieškovės reikalavimą atmetė. Tokį sprendimą apeliacinės instancijos teismas pagrindė argumentais, kad juridinio asmens į valstybės biudžetą nesumokėta mokesčių suma negali būti vertinama kaip jo patirta žala, nes bendrovės prievolė sumokėti mokesčių atsirado ne kaip atsakovo neteisėtų veiksmų rezultatas, bet įstatymo pagrindu. Ieškovė nesutinka su nurodyta apeliacinės instancijos teismo išvada ir kasaciniame skunde įrodinėja, kad ši yra padaryta vadovaujantis šiuo atveju neaktualia ir netinkama teismų praktika. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokia ieškovės pozicija yra iš esmės pagrįsta.
27. Kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, klausimas, ar juridinio asmens neįvykdyta mokestinė prievolė gali būti pripažinta jo vadovo veiksmis (neveikimu) bendrovei sukelta žala, jau buvo nagrinėtas kasacinio teismo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprenddamas, ar bendrovė pagrįstai reiškia reikalavimą savo vadovui atlyginti jos patirtą žalą, priteisiant laiku nesumokėtų ir vėliau mokesčių administratorės pareikalautų sumokėti mokesčių sumą, išaiškino, kad dėl netinkamo apskaitos tvarkymo nesumokėti mokesčiai nėra bendrovei sukelta žala; žalą sudaro tik baudos ir delspinigiai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad žala yra neigiamas turtinis neteisėtų vadovo veiksmų rezultatas, todėl ja nepripažįstamos bendrovės mokestinės prievolės, kurios yra būtinosios veiklos išlaidos, atsirandančios nepriklausomai nuo vadovo veiksmų. Tuo atveju, kai dėl buvusių įmonės vadovų ir akcininkų padarytų teisės aktų pažeidimų, atliktų siekiant išvengti mokesčių prievolių vykdymo, juridiniam asmeniui vėliau atsiranda pareiga sumokėti neteisėtai išvengtus mokesčius valstybei, tai negali būti laikoma ieškovo žala CK 6.249 straipsnio 1 dalies prasme ir atsakovai negali būti atsakingi dėl nesumokėtų mokesčių valstybei, nes, nepriklausomai nuo jų veiksmų, juridinis asmuo būtų turėjęs pareigą sumokėti mokesčius, todėl bendrovės patirta žala laikytina tik paskirtos baudos ir delspinigiai už mokesčių sumokėjimą ne laiku (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-624/2013; 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-54-701/2017, 18 punktą). Taigi, tuo atveju, kai reikalavimą dėl žalos atlyginimo pareiškia pati bendrovė, jos nesumokėti mokesčiai negali būti kvalifikuojami kaip jai (bendrovei) sukelta žala, nes bendrovės prievolė mokėti mokesčius atsirado ne dėl jos vadovo veiksmų, atliktų siekiant išvengti mokestinės prievolės, bet kyla iš įstatymų.
28. Kita vertus, kitokia teisinė situacija pagal kasacinio teismo praktikoje pateiktus išaiškinimus susiklosto tuo atveju, jeigu reikalavimą atlyginti žalą, atsiradusią juridiniam asmeniui nesumokėjus mokesčių, jo vadovui pareiškia juridinio asmens kreditorė – mokesčių

administratorė, kuriai įstatymuose yra nustatytos pareigos, susijusios su mokesčių surinkimu. Nagrinėdamas civilinę bylą, kurioje Inspekcija pareiškė tiesioginį reikalavimą juridinio asmens vadovui atlyginti jos patirtą žalą, atsiradusią bankrutavusiam juridiniam asmeniui netinkamai deklaravus ir nesumokėjus PVM, kasacinis teismas priminė ankstesnę praktiką, kurioje nurodyta, kad bendrovės nesumokėtas mokestis dėl netinkamai deklaruotų sandorių nėra bendrovei padaryta žala. Vis dėlto kartu kasacinis teismas šioje byloje atkreipė dėmesį į tai, kad joje kreditorė pareiškė tiesioginį ieškinį juridinio asmens vadovui, ir pažymėjo, kad tokioje situacijoje egzistuoja specifinis kreditoriaus tiesioginio ieškinio taikymo pagrindas, kadangi žala padaryta tiesiogiai bendrovės kreditoriui – ieškovei, o ne atsirado kaip išvestinė iš žalos bendrovei (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-943/2021, 51 punktas). Kitaip tariant, kasacinis teismas vertino, kad tuo atveju, kai kreditorė – mokesčių administratorė – pareiškia tiesioginį ieškinį juridinio asmens vadovui, minėto asmens valdytos bendrovės nesumokėti mokesčiai gali būti laikomi šiam konkrečiam kreditoriui sukelta žala, kadangi mokesčiai turi būti mokami pagal įstatymus tik šiam kreditoriui, todėl, vadovui vengiant mokėti mokesčius, tokie jo veiksmai laikytini nukreiptais prieš konkretų kreditorių. Reikšminga aplinkybė tokiu atveju yra tai, ar bendrovė būtų galėjusi sumokėti mokesčius tuo metu, kai jie turėjo būti apskaičiuoti ir sumokėti.

29. Šios nutarties 26 punkte minėta, kad reikalavimą atlyginti žalą, atsiradusią BUAB „Bendida“ laiku nedeklaravus ir nesumokėjus į biudžetą jos mokėtino PVM, ieškovė pareiškė ne teikdama netiesioginį ieškinį BUAB „Bendida“ vardu. Nurodytą reikalavimą ieškovė suformulavo teikdama tiesioginį ieškinį BUAB „Bendida“ vadovui, kuriame ji, be kita ko, įrodinėjo specifinį tiesioginio kreditoriaus ieškinio pagrindą, t. y. individualią jai padarytą žalą. Tokia situacija iš esmės atitinka šios nutarties 28 punkte aptartoje kasacinio teismo praktikoje išspręstą situaciją, todėl bylą išnagrinėję teismai, vadovaudamiesi šiais nagrinėjamoje byloje aktualiais kasacinio teismo praktikoje pateiktais išaiškinimais, turėjo pagrindą pripažinti, kad, BUAB „Bendida“ laiku nedeklaravus ir nesumokėjus mokesčių, buvo sukelta žala konkrečiai kreditoriui, t. y. ieškovei, kaip mokesčių administratori, ir turėjo vertinti, ar egzistuoja kitos atsakovo civilinės atsakomybės sąlygos.
30. Apeliacinės instancijos teismas, padarydamas priešingą išvadą, kad juridinio asmens neįvykdyta mokestinė prievolė negali būti kvalifikuojama kaip žala, vadovavosi šios nutarties 27 punkte pateiktais išaiškinimais, kad juridiniam asmeniui apskaičiuoti mokesčiai – tai ne jo patirta žala, o būtinosios veiklos išlaidos, kylančios įstatymų pagrindu, tačiau teismas neatsižvelgė į tai, kad nagrinėjamoje byloje ir jo nurodytose bylose vertintos situacijos yra iš esmės skirtingos, nes pastarosiose buvo taikomas kitoks teisių gynimo būdas (netiesioginis ieškinys). Pažymėtina, kad teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, t. y. precedentas taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktines aplinkybes ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas). Todėl šiuo atveju yra pagrindas pripažinti, kad apeliacinės instancijos teismas, pagrindęs savo priimtą procesinį sprendimą konkrečiu atveju neaktualia kasacinio teismo praktika, neteisingai nustatė, jog ieškovės nurodyta nesumokėto PVM suma negali būti vertinama kaip jos patirta žala.
31. Byloje nustatytos aplinkybės patvirtina ne tik tai, kad ieškovei buvo sukelta žala, bet ir tai, kad ši žala atsirado dėl to, jog BUAB „Bendida“ tinkamai nevykdė savo mokesčių prievolių ieškovei, nors ginčui aktualiu laikotarpiu bendrovė buvo pajėgi jas įvykdyti. Antai byloje yra nustatyta, kad Inspekcija, atlikusi 2012 m. sausio 1 d. – 2013 m. birželio 30 d. laikotarpio BUAB „Bendida“ PVM apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo teisingumo patikrinimą, nustatė, jog BUAB „Bendida“ tikrinamuoju laikotarpiu deklaravo dyzelino tiekimą Kipro įmonei „Geli Petroleum Ltd“, šiuos sandorius įtraukdama į apskaitą kaip tiekimą į kitas Europos Sąjungos valstybes nares ir apmokestindama 0 proc. PVM, nors sandoriai turėjo būti apmokestinti taikant standartinį 21 proc. PVM tarifą. Aplinkybė, kad BUAB „Bendida“ netinkamai vykdė savo mokesčines prievoles, patvirtinta ir įsiteisėjusiuose Vilniaus apygardos administracinio teismo

- 2017 m. vasario 9 d. sprendime bei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gruodžio 5 d. nutartyje, kuriuose pripažinta, kad įmonė „Geli Petroleum Ltd“ sukčiavo mokesčių srityje, o BUAB „Bendida“, kaip jos kontrahentė, įvertinusi susiklosčiusias faktines aplinkybes, turėjo nustatyti, kad, sudarydama šiuos sandorius, ji dalyvavo vykdant sukčiavimą dėl PVM, todėl ji negalėjo šių sandorių apmokestinti taikydama 0 proc. PVM tarifą.
32. Administracinę bylą išnagrinėję teismai, vertindami, ar BUAB „Bendida“ turėjo teisę atlikdama pirmiau minėtus sandorius taikyti 0 proc. PVM tarifą, tyrė, ar ši bendrovė ėmėsi visų pagrįstų priemonių siekdama įsitikinti, kad jos atliktos operacijos nelėmė jos sukčiavimo mokesčių srityje, kadangi tuo atveju, jeigu apmokestinamasis asmuo žinojo ar turėjo žinoti, jog jo vykdomas sandoris yra įgijėjo sukčiavimo dalis, ir nesiėmė visų pagrįstų priemonių, kad išvengtų to sukčiavimo, jam turėtų būti atsisakyta suteikti teisę būti neapmokestintam PVM. Vertindami šias aplinkybes, teismai, be kita ko, rėmėsi Mokestinės ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ištirtomis aplinkybėmis, kad, tiek sudarant sutartį, kurios pagrindu buvo vykdomi tiekimai, tiek ir ją vykdant, su BUAB „Bendida“ kaip įmonės „Geli Petroleum Ltd“ atstovas bendravo tik vienas asmuo, kuris kartu yra ir vienas iš UAB „Viner“ (bendrovės, kuriai yra atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl galimai neteisėtos prekybos naftos produktais) akcininkų; šiam atstovui išduotame įgaliojime jam suteikti įgalinimai faktiškai sutapo su savininko ir įmonės vadovo įgalinimais; įmonė „Geli Petroleum Ltd“ teikė užsakymus siųsdama juos ne iš savo, o iš Lietuvoje veikiančios bendrovės elektroninio pašto dėžutės, už prekes buvo mokama iš sąskaitų, esančių bankuose Lietuvoje, dalį mokėjimų atliko UAB „Viner“, kuri nebuvo įmonės „Geli Petroleum Ltd“ atstovė, ir kt. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad įmonės „Geli Petroleum Ltd“ jos atstovui suteiktų įgalinimų apimtis ir aplinkybė, kad mokėjimai už tiekiamas prekes buvo gauti iš su sutartimi nesusijusių subjektų sąskaitų, patyrusiam ūkio subjektui leido įtarti, kad tikrasis minėtos įmonės savininkas ir naudos gavėjas yra jos įgaliotas asmuo, kuris veikė prisidengdamas nominaliais šios įmonės akcininkais ir vadovu, o jo teikiami dokumentai yra mokestinio sukčiavimo dalis, tačiau BUAB „Bendida“, siekdama pelno, ignoravo akivaizdžius mokestinio sukčiavimo požymius, veikė nesąžiningai ir iš esmės nesiėmė jokių priemonių tam, kad įsitikintų, jog tiekimo operacijos nelėmė sukčiavimo mokesčių srityje.
33. Pažymėtina, kad byloje nustatyta, jog atsakovas laikotarpiu nuo 2013 m. vasario 5 d iki 2018 m. gegužės 21 d. ėjo BUAB „Bendida“ direktoriaus pareigas, todėl šiuo laikotarpiu jis, kaip bendrovės vadovas, buvo atsakingas už tai, kad bendrovė veiktų tinkamai ir teisėtai, nepažeisdama teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Vykdydamas minėtas pareigas, atsakovas, be kita ko, turėjo užtikrinti ir tai, kad jo vadovaujama bendrovė įstatymuose nustatyta tvarka ir terminais vykdytų savo mokesčines prievoleles, įskaitant prievolę teisės aktuose nustatyta tvarka deklaruoti ir sumokėti atitinkamo dydžio PVM. Vis dėlto atsakovas tinkamai neatliko šių savo, kaip vadovo, pareigų – ankstesniuose šios nutarties punktuose išdėstytos aplinkybės patvirtina, kad jo vadovaujama bendrovė, ginčui aktualiu laikotarpiu vykdydama tiekimo sandorius, nepagrįstai taikė 0 proc. PVM tarifą ir nesiėmė protingų priemonių siekdama įsitikinti, ar šiems sandoriams gali būti taikomas tokio dydžio PVM ir ji nedalyvauja kontrahentei vykdant mokesčinį sukčiavimą. Taip elgdamasis, atsakovas, kaip teisingai nurodė pirmosios instancijos teismas, pažeidė Mokesčių administravimo įstatymo 40 straipsnyje nustatytą pareigą laiku ir tiksliai įvykdyti mokesčinę prievolę, taip pat Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 49 straipsnio 1 dalies ir 56 straipsnio 1 dalies nuostatas, reglamentuojančias 0 proc. PVM tarifo taikymo sąlygas ir pareigą įrodyti tokio tarifo taikymo pagrįstumą, taigi, jis atliko neteisėtus veiksmus. Bylą išnagrinėję teismai nustatė, kad ginčui aktualiu laikotarpiu BUAB „Bendida“ turtinė padėtis leido jai sumokėti už sandorius mokėtiną PVM, todėl tuo atveju, jeigu atsakovas būtų tinkamai įvykėdęs savo pareigas, bendrovė būtų galėjusi įvykdyti savo mokesčines prievoleles. Atsakovui tinkamai neįvykdžius jam, kaip vadovui, keliamų pareigų ir neužtikrinus, kad jo vadovaujama bendrovė nepažeistų mokesčinius teisinius santykius reglamentuojančių teisės aktų nuostatų, ši mokesčinė prievolė nebuvo įvykdyta ir ieškovei, kaip BUAB „Bendida“ kreditori, buvo sukelta žala, atitinkanti nesumokėtą PVM sumą. Tai reiškia, kad atsakovo atliktus neteisėtus veiksmus ir ieškovei kilusią žalą sieja priežastinis ryšys.

34. Kaip minėta anksčiau, sprendžiant klausimą dėl juridinio asmens vadovo civilinės atsakomybės, jo kaltė yra preziumuojama, tačiau atsakovui yra suteikta galimybė paneigti šią prezumpciją. Šiuo atveju iš byloje esančių duomenų matyti, kad atsakovo nurodytos aplinkybės, jo manymu, paneigiančios jo kaltę dėl kilusios žalos, teismų buvo tinkamai įvertintos. Nors atsakovas teigė, kad jis buvo pakankamai rūpestingas ir atidus vadovas, kad atliko visus reikalingus veiksmus vykdydamas iki jo vadovavimo pradžios sudarytus sandorius, be to, ginčui aktualių laikotarpiu nebuvo jokių teisės aktų ar rekomendacijų, įpareigojančių atsakovą imtis papildomų veiksmų, siekiant apsaugoti nuo kontrahento galimo sukčiavimo, pirmosios instancijos teismas pagrįstai vadovavosi jau minėtoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gruodžio 5 d. nutartyje konstatuotomis priešingomis aplinkybėmis, kad vykdant tiekimo sandorius įmonei „Geli Petroleum Ltd“ buvo ignoruojami net akivaizdūs mokestinio sukčiavimo požymiai ir nebuvo imtasi jokių priemonių siekiant įsitikinti, kad šie sandoriai nelėmė sukčiavimo mokesčių srityje. Atsakovo teiginius apie jo pakankamą atidumą ir rūpestingumą paneigia ir pirmiau minėtame įsiteisėjusiame Vilniaus apygardos administracinio teismo 2017 m. vasario 9 d. sprendime nustatyta aplinkybė, kad BUAB „Bendida“ administracinėje byloje net neneigė, jog ji nepasidomėjo aplinkybėmis apie galutinį prekių įgijimą ir jo veiklą, kadangi, kaip ji pati teigė, kai ji atiduodavo prekes vežėjams, nuosavybės teisė iš karto pereidavo kitiems subjektams ir jai nekilo pareiga domėtis šiomis aplinkybėmis. Tokios įsiteisėjusiuose teismų procesiniuose sprendimuose nustatytos aplinkybės suponuoja išvadą, kad atsakovas, kaip bendrovės vadovas, nesielgė pakankamai rūpestingai ir neįsitikino, ar konkrečiu atveju egzistuoja pagrindas taikyti 0 proc. PVM tarifą, o tokie jo veiksmai pagrįstai gali būti vertinami kaip didelis neatsargumas, pasireiškęs nepateisinamai aplaidžiai vykdant savo, kaip juridinio asmens vadovo, pareigas.

Dėl atsakovo prašymo kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo

35. CPK 3 straipsnio 5 dalyje reglamentuota, kad teismas, nagrinėdamas bylas, taiko Europos Sąjungos teisės normas ir vadovaujasi Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimais, prejudiciniais sprendimais Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ir galiojimo klausimais. Šioje nuostatoje taip pat reglamentuota, kad teismas, kuriam taikant Europos Sąjungos teisės normas iškilo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, kurį išnagrinėti būtina, kad sprendimas byloje būtų priimtas, turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją su prašymu pateikti dėl to prejudicinį sprendimą, o teismas, kuris yra galutinė instancija nagrinėjamoje byloje ir kuriam taikant Europos Sąjungos teisės normas iškilo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, privalo prašyti kompetentingos Europos Sąjungos teisminės institucijos prejudicinio sprendimo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimu. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje nustatyta, kad jurisdikcija priimti prejudicinį sprendimą dėl Sutarčių išaiškinimo ir Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo priklauso ESTT. Šiame straipsnyje taip pat išdėstytos iš esmės analogiškos, kaip ir pirmiau minėtose CPK nustatytose, taisyklės dėl to, kada nacionalinis teismas gali ir turi kreiptis į ESTT dėl Europos Sąjungos teisės aiškinimo.
36. Nors pagal pirmiau nurodytas teisės normas galutinės instancijos teismas privalo prašyti prejudicinio sprendimo tuo atveju, jeigu taikant Europos Sąjungos teisės normas jam iškilo Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, ESTT praktikoje yra išaiškinta, kad tokio teismo pareiga kreiptis į ESTT nėra absoliuti. ESTT praktikoje yra nurodyta, kad nacionaliniai teismai, kurių sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami, gali, spręsdami Europos Sąjungos teisės klausimą, nesilaikyti pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo tuo atveju, jei jie konstatavo, kad iškeltas klausimas nėra svarbus bylai, kad dėl nagrinėjamos Europos Sąjungos teisės nuostatos ESTT jau pateikė savo išaiškinimą arba kad tinkamas Europos Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, jog dėl to negali kilti jokių pagrįstų abejonių (pvz., ESTT 2005 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Intermodal Transport BV prieš Staatssecretaris van Financien*, C-495/03, 33 punktas). Tik bylą nagrinėjantis

- nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, turi įvertinti tai, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir ESTT pateikiamų klausimų svarbą (pvz., ESTT 2021 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg) SA prieš KM*, C-303/20, 22 punktas). Nacionalinis teismas nėra saistomas bylos šalių iniciatyvos ir sprendimą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priima savo nuožiūra (ESTT 1982 m. spalio 6 d. sprendimas byloje *Srl CILFIT ir Lanificio di Gavardo SpA prieš Ministero della sanit.*, C-283/81, 9 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-295-421/2021, 58 ir 59 punktai).
37. Šiame kontekste papildomai atkreiptinas dėmesys į tai, kad ESTT vaidmuo procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra aiškinti Europos Sąjungos teisę arba nuspręsti dėl jos galiojimo, o ne taikyti šią teisę faktinei situacijai, kuria grindžiama pagrindinė byla. Šis vaidmuo tenka nacionaliniam teismui, todėl ESTT nepriklauso nei nagrinėti vykstant pagrindinei bylai iškeltų fakto klausimų, nei priimti sprendimo dėl galėjusių atsirasti skirtingų nuomonių, kaip aiškinti ar taikyti nacionalinės teisės normas (Rekomendacijų nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo 7 punktas). Taigi, nacionalinis teismas, o ne ESTT turi įvertinti konkrečias byloje nustatytas aplinkybes ir, taikydamas ginčui aktualias teisės aktų nuostatas, išspręsti tarp šalių kilusį ginčą.
38. Nagrinėjamu atveju atsakovas prašo kasacinio teismo kreiptis į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą ir atsakyti į jo suformuluotus klausimus, susijusius su konkrečių atsakovo nurodytų aplinkybių vertinimu pagal Direktyvos 205 ir 273 straipsnių nuostatas ir Europos Sąjungos proporcingumo principą, taip pat ESTT 2022 m. spalio 13 d. sprendime byloje *MC prieš Direktor na Direksia „Obzhalvane i danachno-osiguritelna praktika“ Veliko Tarnovo pri Tsentralno upravlenie na Natsionalnata agentsia za prihodite*, C-1/21, pateiktus išaiškinimus. Atsiliepime į kasacinį skundą atsakovas nurodė, kad, jo manymu, toks teisės aiškinimas, kuriuo remiasi ieškovė ir kuris buvo pateiktas šioje nutartyje jau minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-943/2021, jo nurodytame vėliau priimtame ESTT sprendime yra pripažintas nesuderinamu su Direktyvos 273 straipsnio nuostatomis ir Europos Sąjungos proporcingumo principu. Atsakovas nurodė, kad, nepaisant Europos Sąjungos teisėje nustatytų reikalavimų, šiuo atveju faktiškai jam yra siekiama perkelti juridinio asmens prievolę sumokėti PVM, kuri nebuvo įvykdyta vien tik dėl juridinio asmens nemokumo, ir pritaikyti solidariąją atsakomybę be kaltės, nesant įstatymo, kuris pagal Direktyvą reglamentuotų tokios atsakomybės sąlygas. Atsakovas taip pat nurodė, kad ESTT 2022 m. spalio 13 d. sprendime nustatė aiškų ir baigtinį sąrašą sąlygų, kurioms esant asmuo gali būti laikomas solidariai atsakingu už juridinio asmens PVM prievoles, o šiuo atveju nurodytos sąlygos nebuvo nustatytos. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovo nurodytos aplinkybės nesudaro pagrindo patenkinti jo prašymą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo byloje priėmimo.
39. Priešingai nei nurodo atsakovas, ESTT 2022 m. spalio 13 d. sprendime nebuvo nei nustatytas baigtinis sąrašas kriterijų, kuriems esant vadovas gali būti laikomas solidariai atsakingu už juridinio asmens PVM prievoles, nei paneigtas kasacinio teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartyje, kuria buvo remiamasi šioje byloje, pateiktas aiškinimas. ESTT atsakovo nurodytoje byloje vertino, ar konkretus Bulgarijos teisėje nustatytas mechanizmas, pagal kurį juridinio asmens vadovas ar valdymo organo narys, esant tam tikroms sąlygoms, tampa solidariai atsakingas už visas juridinio asmens PVM skolas ar jų dalį, atitinka Europos Sąjungos teisinį reglamentavimą. Spręsdamas šį klausimą, ESTT, be kita ko, vadovavosi ankstesnėje jurisprudencijoje pateiktais išaiškinimais, kad nacionalinės priemonės, dėl kurių faktiškai sukuriama solidariosios atsakomybės be kaltės sistema, viršija tai, kas būtina siekiant apsaugoti valstybės biudžetą, o atsakomybės sumokėti PVM nustatymas kitam asmeniui nei tas, kuriam tenka prievolė jį sumokėti, neleidžiant jam išvengti atsakomybės pateikiant įrodymus, kad jis visiškai nesusijęs su prievole sumokėti šį mokesį turinčio asmens veiksmais, turi būti laikomas nesuderinamu su proporcingumo principu. Įvertinęs nacionaliniuose teisės aktuose, dėl kurių turinio byloje buvo keliamas klausimas, nustatytas juridinio asmens vadovo ar valdymo organo nario atsakomybės sąlygas, ESTT padarė išvadą, kad Direktyvos 273 straipsnis ir proporcingumo principas

nedraudžia priimti nacionalinės teisės aktų, kuriuose nustatytas toks solidariosios atsakomybės dėl juridinio asmens PVM skolų mechanizmas. Tačiau, kitaip nei teigia atsakovas, ESTT sprendime nenurodė suformulavęs universalaus ir baigtinio kriterijų, kuriems esant gali būti taikoma vadovo atsakomybė, sąrašo.

40. Šiuo aspektu pažymėtina ir tai, kad nagrinėjamoje byloje nėra keliamas klausimas dėl atsakovo solidariosios atsakomybės be kaltės už juridinio asmens nesumokėtą PVM taikymo, tačiau buvo kilęs ginčas dėl civilinės atsakomybės taikymo. Nors byloje yra vadovaujamosi ankstesnėje kasacinio teismo nutartyje pateiktais išaiškinimais, kad, mokesčių administratoriui pareiškus juridinio asmens vadovui reikalavimą atlyginti žalą, atsiradusią jam neužtikrinus, jog bendrovė tinkamai vykdė savo mokesčines prievoles, nesumokėtų mokesčių suma gali būti vertinama kaip tiesiogiai šiai kreditoriui sukelta žala, sprendžiant klausimą dėl atsakovo civilinės atsakomybės buvo nustatytos ir įvertintos visos jo atsakomybės sąlygos, t. y. buvo vertinamas atsakovo, kaip juridinio asmens vadovo, veiksmų teisėtumas, šių veiksmų įtaka žalos atsiradimui. Byloje buvo vertintos ir atsakovo nurodytos aplinkybės, kuriomis jis siekė paneigti savo kaltę, taigi, atsakovui buvo sudaryta galimybė išvengti atsakomybės pateikiant įrodymus, kad jo veiksmai nėra susiję su kilusia žala. Esant tokioms aplinkybėms, teisėjų kolegija vertina, kad nagrinėjamo atveju neegzistuoja atsakovo nurodyti prieštaravimai ESTT jurisprudencijai ir kad šiuo atveju nėra pagrindo kreiptis į ESTT dėl Europos Sąjungos teisės aiškinimo.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

41. Apibendrinama išdėstyta aplinkybės ir argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, suformuotos byloje, kurioje buvo susiklosčiusi iš esmės tapati, kaip ir šioje byloje, situacija, todėl nepagrįstai konstatavo, kad ieškovės prašoma priteisti suma negali būti vertinama kaip jos patirta žala. Netinkamai įvertinęs šią aplinkybę, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškovės reikalavimas buvo patenkintas, ir šį reikalavimą atmetė. Atsižvelgiant į tai, nagrinėjamo atveju yra pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.
42. Panaikinusi apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikusi galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, teisėjų kolegija perskirto šalių apeliacinės instancijos teisme patirtas bylinėjimosi išlaidas (CPK 93 straipsnio 5 dalis). Teisėjų kolegija taip pat paskirto dalyvaujančių byloje asmenų kasaciniame teisme patirtas išlaidas (CPK 93 straipsnio 1 dalis).
43. Atsižvelgiant į tai, kad išnagrinėjus bylą kasacine tvarka panaikinamas atsakovui palankus apeliacinės instancijos teismo sprendimas ir paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas, kuriuo ieškinys patenkintas, apeliacinės instancijos teisme ir kasaciniame teisme atsakovo patirtos bylinėjimosi išlaidos nėra atlyginamos. Ieškovė nepateikė duomenų apie jos apeliacinės instancijos teisme ir kasaciniame teisme patirtas bylinėjimosi išlaidas, todėl teisėjų kolegija nesprenžia klausimo dėl jos patirtų išlaidų atlyginimo. Trečiasis asmuo BUAB „Bendida“, sutikęs su ieškovės pateiktu kasaciniu skundu, pateikė teismui prašymą atlyginti jam 1331 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, ir šias išlaidas pagrindžiančius įrodymus (2023 m. spalio 25 d. sąskaitą ir 2023 m. spalio 26 d. mokėjimo nurodymą). Trečiojo asmens prašomos priteisti bylinėjimosi išlaidos neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, pagrindu apskaičiuotos didžiausios už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą priteistinos sumos, yra pagrįstos ir realiai patirtos, todėl jų atlyginimas priteistinas iš atsakovo.
44. Patenkinus ieškovės kasacinį skundą, iš atsakovo priteisiamas už kasacinį skundą mokėtinas 1729 Eur žyminis mokestis, nuo kurio sumokėjimo ieškovė buvo atleista (CPK 96 straipsnio 1 dalis). Pažymėtina, kad kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 30 d. sprendimo dalį, kuria panaikintas Panevėžio apygardos teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimas, ir palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2022 m. lapkričio 30 d. sprendimą.

Priteisti trečiajam asmeniui likviduojamai dėl bankroto uždarajai akcinei bendrovei „Bendida“ (j. a. k. 151260111) iš atsakovo S. Z. (a. k. (duomenys neskelbtini) 1331 (vieną tūkstantį tris šimtus trisdešimt vieną) Eur bylinėjimosi išlaidoms, patirtoms nagrinėjant bylą kasaciniame teisme, atlyginti.

Priteisti iš atsakovo S. Z. (a. k. (duomenys neskelbtini) į valstybės biudžetą 1729 (vieną tūkstantį septynis šimtus dvidešimt devynis) Eur už kasacinį skundą mokėtino žyminio mokesčio. Ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Andžej Maciejevski

Donatas Šernas

Agnė Tikniūtė